

МОДНОТО ИМЕ В ОНОМАСТИЧНАТА ПРАКТИКА НА СЪВРЕМЕНЕН БУРГАС

доц. д-р Марияна Парзулова
(Университет "Проф.д-р Асен Златаров"-Бургас)

Именуването винаги е имало изключително голямо значение както за родителите на детето, така и за обществеността ни като цяло. Счита се, че "името трябва да носи белезите преди всичко на нацията, на нейната култура, богатства и прелести" (Митков 1974, 60).. Известно е, че през различните периоди от развитието на страната ни, личноименната ни система е претърпявала промяна, свързана с известни отстъпления от традициите в именуването на рода ни, с промяната на естетическите потребности, с изменението на вкуса на българина във времето, с модни антропонимни тенденции. Всичко това пряко кореспондира с промените в държавно-политическото ни устройство, с чуждите влияния в областта на литературата, музиката, киното, на които сме били подвластни, както и с множеството международни туристически контакти. По време на Възраждането у нас са възниквали имена, които са отразявали политическите, литературните и др. влияния, напр. личното име (по-нататък ЛИ) *Венелин* (по името на Юрий Венелин), а в периода на Руско-турската освободителна борба са възникнали ЛИ *Гурко*, *Скобел*, *Калитин* (Илчев 1969, 10). В предосвобожденската епоха традиционните имена са *Рада*, *Яна*, *Тодора* (вж. Митков 1974, 55), които са олицетворение на безстрашие, храброст, готовност за отмъщение и борба за национално освобождение. В периода след Октомврийската революция се явяват у нас личните имена *Ленин*, *Клароза* (Илчев 1969, 10–11), а след 1944 г. – имената *Маруся*, *Татяна*, *Людмила*, *Зоя*. Днес активните международни контакти са довели до нахлуване на лични имена от западноевропейските страни.

Обект на внимание в настоящата работа са личните имена на децата, родени в периода 1996 – 2001 г. в община Бургас, които носят отпечатъка на новото време, на стремежа на съвременния българин да придаде по-голяма звучност, поетичност и актуалност на името на своето дете. За тази цел ще използваме термина **модно име**, с който се означава име, възприето в даден период от време от социална прослойка, класа, като ново, престижно, стойностно, модерно име (Балкански: Ръкопис).

Целта ни е да открием и представим онези лични имена, които се възприемат като нови, по-редки и съвсем или малко познати. Към модните имена ще отнесем и тези лични имена, които са били известни отдавна в антропонимичната ни система, но не са били активно употребявани, докато днес те се срещат изключително интензивно, което означава, че отново са се върнали “на живот” в именната ни система. За тях можем да кажем, че те са **имена-реаниманги**.

За корпус на изследването служат имената на 6385 деца, включени в списъците на детските заведения (детски ясли и градини), предоставени от отдел “Образование” на община Бургас.

Наблюденията ни показват следното:

I. Присъстват традиционните, добре познати ЛИ като *Георги, Димитър, Петър, Стоян, Иван, Петко, Атанас, Стефан, Калоян, Павел, Васил, Антон, Тодор*, които са значителна част от корпуса – около 15%.

II. Съществуват ЛИ, които отдавна са станали елементи от антропонимната система на българите, включени в Честотно-etimологичния речник (по-нататък ЧЕР) на Н. Ковачев и в Речника на Ст. Илчев, но изключително слабо употребявани в миналото. За тяхната неразпространеност по територията на цялата страна свидетелстват и статистическите данни, представени в ЧЕР, напр. *Ахинора* ЮИ, СИ 5; *Оливия* ЮИ, СИ, СЗ 2; *Алберта* ЮИ, СИ, 2; *Вениамин* ЮИ 4; *Франц* ЮИ 7. Някои от днешните ЛИ не са се срещали в ЮИ България (според ЧЕР), напр. *Византия*, СЗ; *Жерар* ЮЗ, *Синтия* ЮЗ. Днес тези имена се възприемат като нови от съвременните бургазлии, като непознати за българската антропонимична система. Независимо от това, че те са съществували отдавна, поради слабото им разпространение и единичните случаи на именуване, сега те се считат за нови и модерни.

III. Откриват се ЛИ, които не са отразени в упоменатите речници, което означава, че не са се употребявали до преди 20 години. Невъведените ЛИ се разпределят както следва: 9 **мъжколични имена** – *Иън, Ник, Кристофър, Кристислав, Родимир, Винсет, Златиян, Антъни, Никалас* и 20 **женсколични имена** – *Стателина, Филморена, Кейти, Танита, Тонита, Василияна, Евелия, Андолия, Трейси, Джесика, Радилена, Йомена, Йовена, Божолина, Сохия, Десита, Еллен, Лалита, Калинна, Любияна*. От тях две ЛИ са всъщност разновидности на вече съществували имена – *Калинна* < Калина и *Еллен* ж. < Елен м. При второто име ясно се вижда, че съществува не само фонетична разновидност, но и ЛИ служи за именуване на лица от двата пола.

Такова име е и *Вивиян*, което се употребява за именуване на лица от двата пола, т. е. представени са т. нар. **мъжко-женски имена**.

IV. Изследваният материал предполага оформянето на две големи групи ЛИ на основата на признака *произход* на ЛИ: **I. Домашни имена** и **II. Имена от чужд произход**. Всяка една от тези групи включва няколко подгрупи на основата на признака *семантичност* (За основа използваме класификациите на Ст. Илчев 1969, 11–13 и на Н. Ковачев 1995, 17–18; 1997, 17–21). Те се разпределят както следва:

A. Домашни имена. Стоят на границата с модните имена.

1. *Пожелателни лични имена:*

а/ за красиво лице – *Румяна, Румен, Красен, Багряна, Ален*. Последните две имена служат за означаване на единични случаи.

б/ за здраве и дълголетие – *Живко, Живомир, Стоян*

в/ за сила, твърдост, смелост, храброст – *Страхил, Едриан* (от Едрьо)

г/ за жизненост, веселост – *Веселин, Весела, Веселина, Младен, Радостин*

д/ за доброта, благородство, честност, кротост – *Добрияна, Добромир, Тихомир*

е/ да бъде обичан, да има достойно място в обществото – *Любослав, Радослав, Вида* (от Виден ‘почитан в обществото’)

ж/ за заможност, благополучие, успехи – *Слави, Светослава, Радосвета, Божидара, Мирослав*

з/ по небесни светила – *Деница, Зорница*

и/ по видовете дървета, цветя, растения – *Калин, Гергина, Лилия, Аглика, Иглика, Ива, Маргарита*

2. *Защитни имена.* Защитните имена, както и пожелателните, са свързани с първобитната вяра в магическата сила на словото. Тяхното предназначение е преди всичко борба с детската смъртност. Сред материала, с който разполагаме, се оформят следните групи:

а/ от глаголен корен със значение ‘стоя, трая’: *Стоян, Стойка, Траяна.*

б/ дума, която означава здрав, твърд и неособено ценен предмет – *Камен, Кремена*

3. *Лични имена, свързани с време и условия при раждане* – *Първан* (първо дете), с *време, месец* – *Марта, Мая, Августин, Неделчо*

4. *Лични имена по топоними (топонимични ЛИ) – Пирин*

Б. Лични имена от чужд произход. Личните имена от чужд произход могат да се разделят на две групи в зависимост от това дали 1/ са по имена на библейски лица, на светци, мъченици и духовници или 2/ по други понятия. Към първата група се отнасят онези ЛИ, които са заети от гръцки, латински, еврейски, а към втората група се отнасят личните имена, заети от западноевропейски езици (английски, френски, немски) или от други езици (унгарски, сърбохърватски, полски). Ще се спрем поотделно на всяка една от двете групи:

1. *Лични имена означаващи имена на библейски лица, на светци, мъченици, духовници.* Към тази група се отнасят следните традиционни немодни имена: *София* – от грц. Σοφία ‘мъдрост’-име на календарна светица, *Давид* – библ. Израелско-юдейски цар XI в. пр. н. е. ‘помазник божи, честван от католиците на 29 декември’, стб. **ДЯБЪД** от евр. Dawidh ‘възлюбен, любимец’, *Рафаел* библ. Архангел, грц. Raphael < евр. ‘бог лекува’, *Мойсей* ‘пророк, законодател на евреите, честван на 4 септември; стб. **МОИСЕИ** от гр. Moyses ‘изваден от водата’, *Франц* католически светец, честван от бълг. католици, нем. *Franz*, *Йоан* (успоредно с Йоана и Йоанна), ‘име на много християнски и църковни дейци и евангелисти’ от грц. Ioannes от евр. Johanan ‘божа благодат; бог помилва’, *Максимилиан* католически преп., честван на 21 февруари, срхр. Maksimilijan – от лат. Maximilianus.

Модни са само *Валентин* и *Валентина* по западния агионим *Свети Валентин*.

2. *Лични имена, заети от чужди езици под влияние на литературни герои от западноевропейската литература, на западни или американски певци, актьори с цел придаване на по-голяма престижност*, без да съществува проявен интерес към семантиката на името. Всички те са единични от класа на модните имена на българите, напр. *Беатрис* – фр., ит. Beatrice, у нас известно от Божествена комедия на Данте, нем. Beatrix < лат. Beatrix ‘блажена, щастлива’; *Памела* – според ЧЕР на Н. Ковачев героиня от романа на Ф. Сидней и С. Ричардсон, англ. срхр. Pamela от грц. рап ‘вселял, вселена’ и melos ‘песен’. Днес името се разпространява отново с акцентен вариант *Памела* по името на актрисата Памела Андерсън; *Вергиния* фр., проникнало у нас чрез книгата “Павел и Вергиния” от Бернанден де Сен Пиер”; *Дориан* ‘име на герой в романа на Оскар Уайлд “Портрета на Дориан Грей” – от англ. Dorian, лат. Dorigus от грц. Дориан; *Жерар* – фр. Gerard, нем. Gerald, от гер ‘копие’ и hart ‘силен и снажен’ (по името на френския актьор Жерар Филип). Всяко едно от изброените ЛИ с изключение на Памела (10 случая на употреба на ЛИ Памела) е употребено само веднъж в изследвания списък. Освен упоменатите съществуват още 14 ЛИ, които са от западноевропейски произход, отразени са в ЧЕР на Н. Ковачев, и се характеризират с единична употреба.

3. *Лични имена, заети от чужди езици, които означават топонимични названия или са свързани с конкретни спомени, с представи, понятия или заемането им е резултат от стремеж към благозвучност, към придаване на по-голяма модност*, не съпроводено със специален интерес от значението на ЛИ, напр.

а/ ЛИ, които са образувани от топоними – *Византия*, *Флорентина* от лат. Florentina ‘жител на Флоренция’ *Синтия* – срхр. Sintija < англ. Cynthia от грц. Kynthia ‘от планината Кинтх’

б/ ЛИ, които са възникнали по конкретни спомени, отношения; *Леди* и *Леда*, *Леди* – разновидност на Леда, англ. lady ‘дама’. Да се има предвид, че Леда (Милева) е по гр. митологично λήδα, Леда е от класа модни имена.

в/ заетите ЛИ, които означават конкретни понятия от разл. области, не се свързват в съзнанието на заемачия с конкретна семантика, а благозвучието е причина за процеса на заемането,

напр. имена от типа на *Оливия* (итал. *Olivia* ‘маслина’), *Лаура* от лат. *laurus* ‘лавър, лавра’, *Кая* от гр. *kaio* ‘горя, изгарям’; *Мелиса* срхр. *Melis*, итал. *Melissa* от грц. *melissa* ‘пчела’; *Силвана* (от итал. *Silvana*); *Люсиен* – от фр. *Lucien*, *Бердж* – от англ. *Berridge*; *Елизабет* англ., нем., фр.; *Ивона* – чуж. от Ивон, унг., англ., фр. *Yvonne*; *Роберта* – от нем. *Roberta*; *Джулиана* – англ. *Juliana* ‘Юлиана’; *Люсиен* – от фр. *Lucien*, *Бердж* – от англ. *Berridge*; *Жан* – от фр. *Jean* ‘Иван’ (за правилното представяне на чуждите имена и те да не бъдат побългарявани пише Б. Симеонов (1973, 273).

Броят на ЛИ, които са включени в ЧЕР и на тези, които не са вписани, е 86, което съставя 1,3 % от общия брой изследвани ЛИ.

V. Образоването на личните имена се движи в обсега на българското словообразуване. Въз основа на *начина* на тяхното възникване се оформят следните групи лични имена:

1. ЛИ, възникнали от готови лексикални единици по пътя на ономизацията, напр. *Любов*, *Надежда*, *Неделя*, *Звезда*, *Радост*. Изследваният материал доказва твърдението на Н. Ковачев (Ковачев 1997, 22), направено преди повече от двадесет години, че този начин е старинен и днес е изключително непродуктивен.

2. ЛИ, получени по пътя на морфологичното онимообразуване. Това са имена, получени от лични имена чрез прибавяне на наставки.

Някои от имената, които не присъстват в речниците на Ст. Илчев и Н. Ковачев, са получени по такъв път, напр. *Златиян* – от Злати + -ян, *Лалита* – Лал/а/ + /-ита/, *Десита* – Дес/а/ + /-ита/, *Танита* – Тан/я/ + /-ита/, *Тонита* – Тони + /-та/, *Анастасияна* <Анастасия от гр. *Anastasia* ‘възкръснала, възродена’ + /-на/. Те могат да се приемат като нови за антропонимичната ни система ЛИ.

По морфологичен път възникват и следните ЛИ: *Чанита*, *Русиян*, *Стелина*, *Неделина*, *Николета*, *Александра*, *Василена*, *Сребрина*, *Ивета*

3. ЛИ, образувани чрез съвместяване на две сложни основи, напр. *Добромир*, *Тихомир*, *Богомила*, *Златомира*, *Росислава*, *Радосвета*, *Десимира*, *Владислава*, *Янислава*, *Танислав*, *Ради-слав*.

4. ЛИ, получени по пътя на уподобяването на българско традиционно име с име от англосаксонския или латинския

именник: *Колин* съкр. от Николин, *Теодос* < Теодосий, *Тилия* (не присъства в ЧЕР, а съществува формата Тилиян < от Стилиян, вер. Тилия < Стилиана), *Карина* < Катрина, Екатерина, а ЛИ *Лея* от Малей, Пантелея, нем. Lea, евр. 'газела'.

5. ЛИ, образувани чрез сливане на две лични имена или чрез композиция на части от лични имена, т.нар. контаминивни, хибридни имена (вж. Ковачев 1997, 30) или кръстоски (вж. Илчев 1969, 26), напр. *Василияна* – Васил/и/+ Яна, *Андолия* – Андо/н/+ Лия (Лия може да бъде от Емилия), *Димона* (според ЧЕР чужд. < Дима и Мона < Симеона).

6. ЛИ, които са възникнали от други лични имена, видоизменени в резултат на контаминация и морфологично имеобразуване или в резултат на съкращаване и морфологично имеобразуване. С други думи, те са получени от действието на два начина, напр. *Филморена* – Фила или Филомена, *Радилаина* – от Рад + -ил + -ина, *Божолина* – вер. от бог, Божо, съкр. от Богдан при преход на *г* в *ж* + -лина, *Евелия* – от Евели/на/+ -я.

Всички изброени лични имена, включени в групи 4, 5, 6, имат единична употреба в изследвания списък.

7. ЛИ, възникнали чрез свързване на две ЛИ.

Сред материала се откриват **25 двойни лични имена (ДЛИ)**. Образоването на ДЛИ не е ново явление в българската антропонимична наука. За него се казва (вж. Ковачев 1997, 27; 1984, 367), че то възниква с приемане на християнството и покръстването при княз Борис I в 865 г., когато децата освен със славянското или прабългарско име са приемали и името на някои от многобройните светци. Двойните имена са характерни за западноевропейските страни, където се счита, че децата имат по двама светци – закрилници. Според Н. Ковачев (1984, 371) в развитието на нашата антропонимична система спорадично са се появили истински ДЛИ в отделни случаи. Той счита, че тяхното съществуване не се е чувствало като трайна необходимост и затова те не са се наложили.

Изследването ни показва, че от всичките 25 ДЛИ има само едно мъжко лично име – *Марк-Антони*. За това име може да се каже, че и двете имена, образуващи неговата структура, са от чужд произход (*Марк* < англ. Mark, срхр. Mark от лат. Marcus, а *Антони* < итал., исп. Antonio < лат. Antonius).

Според наблюденията ни в ДЛИ най-често срещаните компоненти са ЛИ *Ана* и *Мария*, съответно като първа или втора съставна част. Установи се, че от 24-те женсколични имена 6 са на лица, носители на ЛИ *Ана-Мария*, 2 са на лица – с разновидност на ЛИ *Ана* (*Анна-Мария* и 1 лице с ДЛИ, двата компонента на което са разновидности на *Ана-Мария* – *Ан-Мари*, което е създадено по чужд образец. *Анна* се среща като втора съставна част в ДЛИ само в един случай – в името *Емилия-Анна*. От останалите 15 ДЛИ 9 съдържат в структурата си ЛИ *Мария*, разпределени както следва: 6 ДЛИ, чиято първа съставна част е *Мария* (*Мануела*, *Магдалена*, *Михаела*, *Стефани*, *Антоанета*, *Николета*) и 3 ДЛИ, чиято втора съставна част е *Мария* (срв. *Богомила-Мария*, *Божидара-Мария*, *Елена-Мария*). Останалите 6 ДЛИ са единични случаи на употреба. Това са следните ДЛИ: *Ванина-Крис*, *Мирела-Рос*, *Ива-Никол*, *Анастасия-Силвия*, *Паола-Калина*, *Цветина-Йоанна*.

Наблюденията върху употребата на ДЛИ показаха, че:

а/ те съставят 0,3 % от общия брой ЛИ. Това е свидетелство на факта, че присъствието на ДЛИ в антропонимичната ни система е съвсем незначително;

б/ прибягването до именуването с ДЛИ на детето е резултат от няколко мотива: 1/ детето да има по-модно име, различно от стария шаблон на именуване и старите традиции; 2/ стремеж на родителите да придадат европейски привкус на името чрез двукомпонентната структура, както и чрез включване в състава му на ЛИ с чужда етимология, и по този начин да съхранят желанието на близки и роднини имената им (макар преосмислени или видоизменени) да продължат да съществуват и в бъдеще;

в/ новата практика в именуването на децата в Бургас опровергава мнението на Н. Ковачев (Ковачев 1974, 371), според което създаването на двойни ЛИ може да се допусне само, ако те са от славянски произход.

VI. ЛИ, характеризиращи се с голяма честота на употреба, са *Йоан*, *Йоана* с разновидност *Йоанна* – 68 употреби (почти 1,06 %) от общия корпус ЛИ, *Габриела* – общо 70 (съставя 1,09 % от всички имена), *Стефан* – 45 (0,7 % от всички ЛИ), *Софи* – 35 (0,5 %), *Памела* – 26 (0,4 %). За някои от тези имена може да се каже следното:

а/ първото име – *Йоан* е получило особено разпространение след 1995 г., когато кмет на Бургас става Йоан Костадинов, който печели и следващите избори през 1999 г. Дотогава, по мнението на служителите в ГРАО и на бургазлии, името е слабо употребявано;

б/ *Габриела* е било разпространено име още до 1980 г. (според ЧЕР в ЮИ България е имало 145 употреби). Днес в Бургас то се счита все още за интересно, модерно и актуално.

в/ освен статистическите данни битува мнението, че името *Софи* днес е често използвано, приема се за изключително модерно, благозвучно и е заимствано от името на фолкпевицата Софи Маринова (особено често в ромските общности с българска антропонимия).

г/ ЛИ *Стефани* получава значително по-широка употреба, отколкото в миналото. Днес много от децата се именуват на своите баби (от Стефка или Стефанка), но основна роля, за да бъде предпочитано името Стефани, има името на главната героиня във филма “Дързост и красота”, гледан от години и предимно от по-възрастна публика;

д/ ЛИ *Памела* (с удар. на гласната *e*) не е фиксирано в Юго-източна България (според ЧЕР). Днес то е предпочитано, но с ударение на първото *a* – *Памела* по името на американската актриса Памела Андерсън, и смело измества някои български имена.

Като заключение може да се каже, че младите хора на съвременен Бургас все още не са изоставили старите, известните, добре познати и носещи маркера на българската националност имена. Очертаващата се тенденция е нахлуването на модни имена с чужда етимология, и то предимно английска, имайки предвид англицизирането и американизирането на обществото ни в периода на демократичните промени. Както навлизането на многото думи от английски произход, то и личните имена, също не могат да не претърпят еволюция и да не носят в себе си чужд елемент. Това естествено води едновременно до обогатяване на българската антропонимична система, но и до изчезване на онези елементи, които свидетелстват за националния дух на нацията. Нововъзникналите в периода 1996 – 2001 г. ЛИ са ярко доказателство за стремежа на бургазлии към модното, актуалното, новозвучащото и експресивното.

БИБЛИОГРАФИЯ

- Балкански Ръкопис:** Т. Балкански. Ономастична енциклопедия. Ръкопис
- Илчев 1969:** Ст.Илчев. Речник на личните и фамилните имена у българите. БАН, С., 1969
- Ковачев 1984:** Н. Ковачев. Двойните лични имена в българската антропонимия. – Български език, 1984, № 4
- Ковачев 1995:** Н. Ковачев. Честотно-етимологичен речник на личните имена. Велико Търново, изд. "ПИК", 1995
- Ковачев 1997:** Н. Ковачев. Честотно-тълковен речник на личните имена у българите, С., 1997
- Митков 1974:** Г. Митков. Еволюцията и социалната функция на личните имена. – Социологически проблеми, 1974, № 2
- Симеонов 1973:** Б. Симеонов. Някои основни въпроси около въвеждането и правописа на чужди лични и географски имена в български език. – Български език, 1973, № 3–4